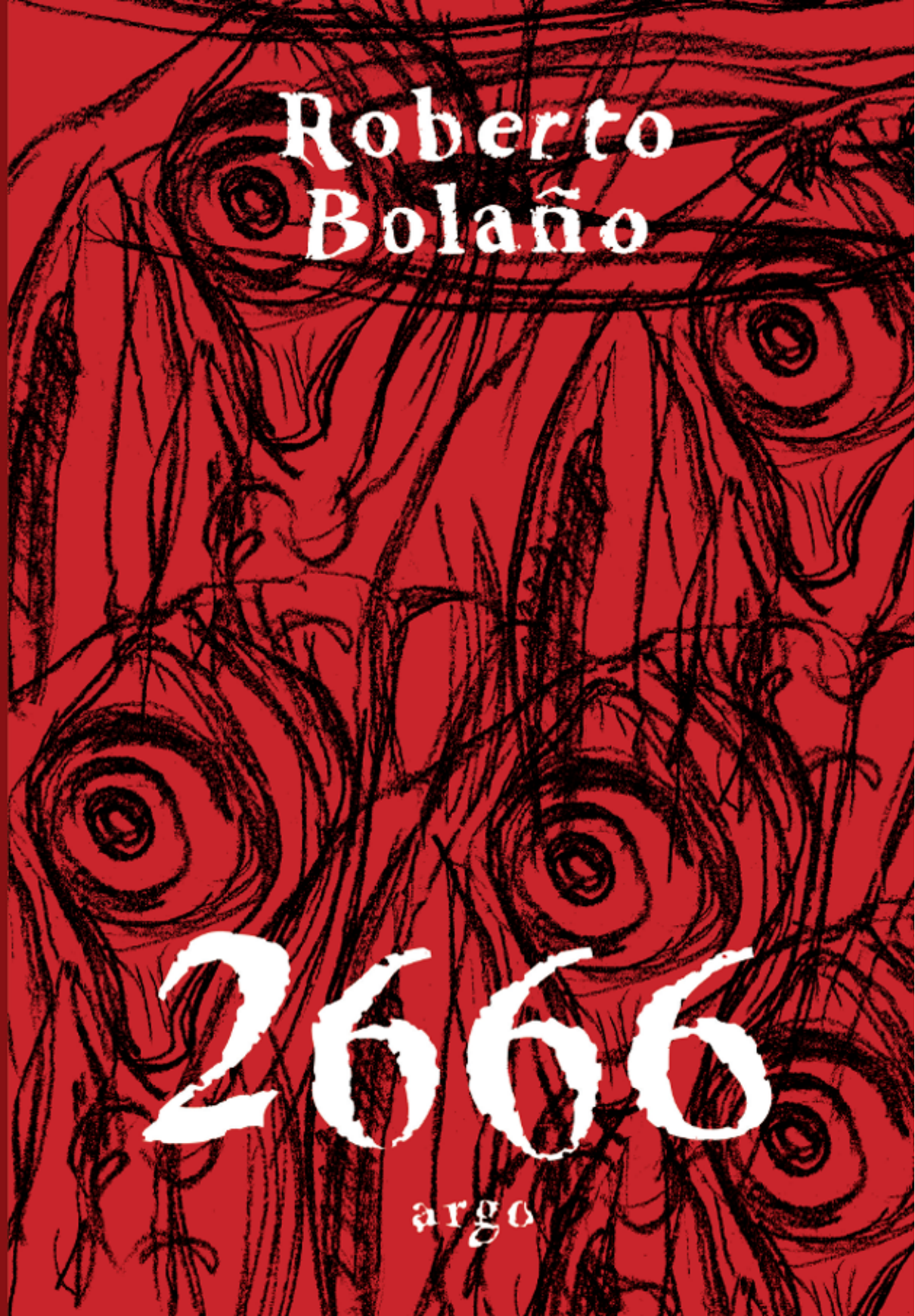

Roberto
Bolaño
2666
argo

RB
argo

2666

Roberto
Bolaño

2666

argo

Esta obra ha sido publicada con la subvención de la Dirección General del Libro, Archivos y Bibliotecas del Ministerio de Cultura de España.
Toto dílo vyšlo s podporou Generálního ředitelství knih, archivů a knihoven Ministerstva kultury Španělska.
This work has been published with the subsidy from the Directorate-general of Books, File and Libraries of the Spanish Ministry of Culture.

Přeložila Anežka Charvátová

Argo, 2012
Copyright © 2004, The Estate of Roberto Bolaño
All rights reserved
Translation © Anežka Charvátová, 2012

ISBN 978-80-257-0611-4 (váz.)
ISBN 978-80-257-1910-7 (e-kniha)

Věnováno Alexandře a Lautarovi Bolañovým

Oáza hrůzy uprostřed pouště nudy.

CHARLES BAUDELAIRE

POZNÁMKA AUTOROVÝCH DĚDICŮ

Vzhledem k blížící se smrti zanechal Roberto pokyny, aby jeho román *2666* vyšel rozdělený do pěti knih, odpovídajících pěti částem románu, určil pořadí a periodicitu vydávání (jedna kniha ročně), a dokonce i cenu, jaká by se měla s nakladatelem vyjednat. Toto rozhodnutí sám Roberto několik dní před svou smrtí sdělil svému nakladateli Jorgemu Herraldemu a věřil, že tím finančně zabezpečil své děti.

Po Robertově smrti Ignacio Echevarría (přítel, jehož určil jako vhodného poradce v literárních záležitostech) pročetl a prostudoval hotové dílo i zanechané rozpracované materiály a zrodil se nápad méně praktický: z úcty k literární hodnotě díla tvořícího celek jsme se s Jorgem Herraldem dohodli, že Robertovo rozhodnutí změníme a román *2666* vyjde napoprvé celý v jediném svazku, jak by Roberto sám chtěl, kdyby nedošlo k nejhoršímu možnému vývoji jeho nemoci.

KRITICI

Jean-Claude Pelletier poprvé četl Benna von Archimboldiho v devatenácti letech o Vánocích roku 1980 v Paříži, kde studoval na univerzitě německou literaturu. Konkrétně šlo o knihu *D'Arsonval*. Mladý Pelletier tehdy nevěděl, že tenhle román je součástí trilogie (tvořené knihami *Zahrada* s anglickým tématem, *Kožená maska* s polským tématem, zatímco *D'Arsonval* měl samozřejmě téma francouzské), ale tahle nevědomost či bílé místo nebo bibliografická nedbalost, zaviněná pouze jeho přílišným mládím, nijak neumenšila ohromení a obdiv, které v něm román vyvolal.

Od toho dne (nebo spíš od pokročilé noci, kdy dočetl zahajovací knihu) se stal nadšeným archimboldovcem a počalo jeho putování za dalšími díly řečeného autora. Nešlo to nijak snadno. Shánět v osmdesátých letech dvacátého století, byť v Paříži, knihy Benna von Archimboldiho byla rozhodně fuška obnášející nejrůznější potíže. V knihovně katedry germanistiky na univerzitě se o Archimboldim nenacházel téměř žádný bibliografický údaj. Jeho profesoři o něm nikdy neslyšeli. Jen jeden z nich tvrdil, že mu to jméno něco připomíná. Po deseti minutách Pelletier vztekle (zděšeně) zjistil, že profesorovi je povědomý italský malíř, o němž ostatně ve své bohorovné tuposti také skoro nic nevěděl.

Napsal do hamburského nakladatelství, kde *D'Arsonval* vyšel, odpověď nikdy nedostal. Dále propátral těch pár německých knihkupectví, která se mu podařilo najít v Paříži. Archimboldiho jméno figurovalo v jednom slovníku německé literatury a v jednom belgickém časopise, věnovaném – nikdy se nedozvěděl, jestli žertem, nebo vážně – pruské literatuře. Roku 1981 cestoval se třemi přáteli z fakulty po Bavorsku a v jednom malém mnichovském knihkupectví ve Voralmstrasse sehnal další dvě knihy, tenký svazeček o necelých stech stránkách s názvem *Poklad Mici* a již uvedený román na anglické téma *Zahrada*.

Přečtením těchto dvou dalších knih si svůj první dojem z Archimboldiho utvrdil. Roku 1983 se ve dvaadvaceti letech pustil do překládání *D'Arsonvala*. Překlad mu nikdo nezadal. Zájem vydávat tohoto Němce s divným jménem tehdy neprojevilo žádné francouzské nakladatelství. Pelletier se do překladu pustil hlavně proto, že se mu autor líbil a že ho ta práce těšila, ačkoli také ho napadlo, že by překlad s patřičnou předmluvou rozebírající

Archimboldiho dílo mohl obhájit jako diplomovou práci a kdoví, třeba by se mohl stát i základním kamenem budoucího doktorátu.

Překlad v definitivní podobě dokončil roku 1984 a po jistém váhání a protikladných posudcích jej přijalo k vydání jedno pařížské nakladatelství, a byť se původně soudilo, že Archimboldiho románu se těžko prodá víc než tisíc výtisků, nakonec po několika protichůdných, pozitivních, ba i nadšených recenzích první třítisícový náklad rychle zmizel z knihkupeckých pultů a došlo na druhé, třetí a čtvrté vydání.

Tehdy už Pelletier od německého autora přečetl patnáct knih, další dvě přeložil a téměř jednomyslně byl považován za největšího odborníka na Benna von Archimboldiho v celé širé Francii.

A Pelletier si vybavil den, kdy četl Archimboldiho poprvé, a viděl sám sebe, jak bydlí v podkroví v *chambre de bonne* a sdílí umývadlo, dobré tak na vyčištění zubů a opláchnutí obličeje, s dalšími patnácti lidmi obývajícími ponuré podkroví, jak kadí na příšerné a pramálo hygienické toaletě, která neměla s toaletou nic společného a spíš se podobala latríně nebo žumpě a také ji sdílel s dalšími patnácti obyvateli podkroví, z nichž někteří se teď už vrátili domů na venkov, vybaveni příslušným univerzitním titulem, nebo se přestěhovali do trochu pohodlnějších bytů přímo v Paříži, jen pár nešťastníků tam ještě vegetovalo a pomalu chcípalo hnusem.

Jak již tedy bylo řečeno, viděl sám sebe, asketu shrbeného nad německými slovníky v chabém svitu lampičky, hubeného a houževnatého, jako by ztělesňoval čistou vůli proměněnou v maso, kosti a svaly, ani gram tuku, fanatika odhodlaného doplout do správného přístavu, zkrátka poměrně běžný obraz studenta v hlavním městě, na něho však ten obraz zapůsobil jako droga, a ta droga ho rozplakala, ta droga, jak pravil jeden kýčovitý holandský básník z devatenáctého století, otevřela stavidla dojetí a čehosi, co se na první pohled podobalo sebelítosti, ale nebyla to sebelítost (a co tedy? zuřivost? možná), a nutila ho znovu a znovu si vybavovat – ale ne slovy, nýbrž bolestnými obrazy – mladá učednická léta, až po dlouhé a možná zbytečné noci došel ke dvěma závěrům: zaprvé, že život, jaký až dosud vedl, skončil; a zadruhé, že se před ním otevírá zářná dráha, a aby ta budoucnost svou zář neztratila, musí si jako jedinou vzpomínku na ono podkroví uchovat vlastní vůli. Ten úkol mu nepřipadl nijak obtížný.

Jean-Claude Pelletier se narodil roku 1961 a už v roce 1986 se stal profesorem němčiny na jedné katedře v Paříži. Piero Morini se narodil roku 1956 ve vesnici nedaleko Neapole, a ačkoli poprvé četl Archimboldiho roku 1976, to znamená o čtyři roky dřív než Pelletier, svůj první překlad románu *Bifurcaria bifurcata* tohoto německého autora vydal teprve roku 1988, a ten navíc prošuměl italskými knihkupectvími spíš smutně než slavně.

Dlužno však zdůraznit, že postavení Archimboldiho v Itálii se od Francie značně lišilo. Morini totiž nebyl jeho prvním překladatelem. Ba dokonce nejdřív se mu od Archimboldiho dostal do ruky italský překlad románu *Kožená maska*, který vyhotovil pro nakladatelství Einaudi roku 1969 jistý Colossimo. Po *Kožené masce* pak v Itálii vyšly roku 1971 *Evropské řeky*, roku 1973 *Dědictví* a roku 1975 *Železniční dokonalost* a už předtím, roku 1964, vydalo jedno římské nakladatelství výbor z povídek, oplývající válečnými příběhy, s názvem *Podsvětí Berlína*. Takže by se dalo říci, že Archimboldi nebyl v Itálii úplně neznámý, byť se na druhou stranu nemohlo tvrdit, že je úspěšným, částečně úspěšným ani málo úspěšným autorem, nýbrž dal se označit jen za nulově úspěšného, protože jeho knihy plesnivěly na knihkupeckých policích pokrytých prachem nebo se zlevněné vyprodávaly či zapomenuté práchnivěly v nakladatelských skladech, než skončily ve stoupě.

Morini se pramalého zájmu italských čtenářů o Archimboldiho dílo samozřejmě nezalekl a po překladu knihy *Bifurcaria Bifurcata* poslal do jednoho časopisu v Miláně a druhého v Palermu rozbor dvou Archimboldiho próz: v jedné studii se zabýval osudem *Železniční dokonalosti* a ve druhé různými tvářemi svědomí a viny ve zdánlivě erotickém románu *Letea* a ve stostránkovém románu *Bitzius*, díle do jisté míry podobném *Pokladu Mici*, který vyštrachal v jednom mnichovském knihkupectví Pelletier, o životě Alberta Bitziuse, pastora z Lützelflühu v bernském kantonu, autora kázání, a navíc spisovatele s pseudonymem Jeremias Gotthelf. Obě eseje vyšly tiskem a Moriniho výmluvnost nebo jeho přesvědčovací talent, s nimiž čtenářům Archimboldiho vykreslil, odstranily všechny překážky a roku 1991 spatřil světlo světa další překlad Piera Moriniho, tentokrát dílo *Svatý Tomáš*. V té době už Morini učil německou literaturu na turínské univerzitě a měl od lékařů potvrzený nález roztroušené sklerózy a potkala ho těžká, divná nehoda, jež ho navždy upoutala na invalidní vozík.

Manuel Espinoza se k Archimboldimu dostal jinými cestami. Byl mladší než Morini i Pelletier a alespoň v prvních letech své univerzitní dráhy nestudoval filologii německou, nýbrž španělskou, krom jiných trapných důvodů také proto, že Espinozovým snem bylo stát se spisovatelem. Z německé literatury znal pouze (a ještě špatně) tři klasiky, Hölderlina, protože když si v šestnácti letech myslel, že jeho osudem je poezie, hltal veškeré dostupné básnické sbírky, Goetha, jelikož v posledním ročníku střední školy mu jeden profesor vtipálek doporučil, aby si přečetl *Werthera*, prý v něm najde spřízněnou duši, a Schillera, od něhož četl jednu divadelní hru. Později pročetl ještě dílo jednoho moderního autora, Jüngera, ale to bylo spíš kvůli symbióze, protože o Jüngerovi neustále žvanili madridští spisovatelé, které tehdy obdivoval, v podstatě je však vlastně z celé duše nenáviděl. Takže lze říci, že Espinoza znal pouze jediného německého autora, a to Jüngera. Jeho dílo mu zpočátku připadalo úžasné, a jelikož většina Jüngerových knih byla přeložena do španělštiny, neměl Espinoza s jejich sháněním potíže a všechny je přečetl. Skoro by byl radši, kdyby musel překonávat větší překážky. Lidé z jeho okruhu ostatně patřili nejenom k Jüngerovým stoupencům, ale někteří ho i překládali, což ovšem Espinozu nechávalo chladným, protože on netoužil zazářit jako překladatel, nýbrž jako spisovatel.

Plynutí měsíců a let, zpravidla tiché a kruté, mu přineslo pár nepříjemností, v jejichž důsledku pozměnil názory. Například rychle pochopil, že skupina jüngerovců není tak jüngerovská, jak si dosud myslel, ale jako všechny literární skupiny podléhá změnám ročních období, takže byli-li na podzim skutečně jüngerovci, v zimě se najednou měnili ve stoupence Baroji, na jaře Ortegy y Gasseta, a v létě dokonce opouštěli bar, v němž se scházívali, a vyráželi do ulic skládat bukolické verše na počest Camila Joského Cely, což by mladý Espinoza, v podstatě vlastenec, klidně bezvýhradně přijal, kdyby tyto projevy oživoval žoviálnější, karnevalovější duch, rozhodně se to však nesmělo brát tak smrtelně vážně, jak to prožívali zparchantělí jüngerovci.

Závažnější bylo odhalení, jak skupina posuzuje jeho vlastní vypravěčské pokusy: jejich názor byl tak zničující, že si občas v bezesných nocích vážně kladl otázku, jestli mu ti lidé mezi řádky nenaznačují, že by měl odejít, přestat je obtěžovat, už nikdy se nevracet.

A ještě horší bylo, když se v Madridu objevil Jünger osobně a skupina jüngerovců pro něho zorganizovala návštěvu královského Escorialu – po-

divný mistrův rozmar, navštívit Escorial – a mladý Espinoza se chtěl k výletu přidat, ať už v jakékoli roli, jenže tato pocta mu byla upřena, jako by ho samozvaní jüngerovci nepovažovali za dostatečně zasloužilého, aby se mohl stát součástí Němcovy tělesné stráže, nebo jako by se obávali, že on, Espinoza, by je mohl ztrapnit nějakou hláškou holobrádka, co má v hlavě guláš, byť oficiálně mu to zdůvodnili tím, že neumí německy (možná jim ho přišlo líto, proto se namáhali vysvětlovat), kdežto všichni účastníci pikniku s Jüngerem německy mluví.

Tak tedy skončila Espinozova jüngerovská kapitola. A tehdy začala samota a spustil se déšť (či liják) předsevzetí, často protikladných nebo neproveditelných. Ty noci nebyly příjemné, a už vůbec ne radostné, ale Espinoza přišel na dvě věci, které mu v prvních dnech velmi pomohly: nikdy nebude prozaikem, ale svým způsobem přece jenom má kuráž a za něco stojí.

Také zjistil, že je zahořklý a plný zášti, že se z něho zášť valí jako hnis z rány a že by ho nestálo žádné úsilí někoho zabít, kohokoli, jen kdyby si tím ulevil ve své samotě v madridském dešti a chladu, avšak toto odhalení raději odložil do tmy a zaměřil se na přijetí faktu, že se nikdy nestane spisovatelem, a na vyždímání maxima ze své čerstvě vyhrabané kuráže.

Dál tedy studoval na univerzitě španělskou filologii, ale zároveň se zapsal na filologii německou. Spal denně čtyři až pět hodin a zbytek času věnoval učení. Před dokončením studií německé filologie napsal dvacetistránkovou esej o vztahu Werthera k hudbě, vyšla v jednom madridském literárním časopisu a v univerzitním časopisu v Göttingenu. V pětadvaceti letech měl dostudované oba obory. Roku 1990 získal doktorát z německé literatury, když obhájil práci o Bennu von Archimboldim, kterou o rok později vydalo jedno barcelonské nakladatelství. Tehdy už se Espinoza pravidelně zúčastňoval kongresů a kulatých stolů o německé literatuře. Němčinu možná neovládal úplně dokonale, ale určitě víc než obstojně. Mluvil také anglicky a francouzsky. Stejně jako Morini a Pelletier měl dobrou práci a slušné příjmy a respektovali ho (v rámci možností) jeho studenti stejně jako jeho kolegové. Archimboldiho ani jiného německého autora nikdy nepřekládal.

Kromě Archimboldiho měli Morini, Pelletier a Espinoza společnou ještě jednu věc. Všichni tři měli železnou vůli. Vlastně měli společnou ještě další záležitost, ale o té pohovoříme později.

Naproti tomu Liz Nortonová nepatřila k ženám, o nichž se obvykle říkává, že mají pevnou vůli – nedělala si totiž krátkodobé ani dlouhodobé plány a nijak nenapírala veškeré síly k jejich uskutečnění. Postrádala volní vlastnosti. Když trpěla nějakou bolestí, hned se to na ní poznalo, a když byla šťastná, její radost byla nakažlivá. Nedokázala si jasně vytyčit určitý cíl a soustavně směřovat k jeho naplnění. Ostatně žádný cíl nebyl tak lákavý ani vytoužený, aby se s ním zcela ztotožnila. Výraz „dosáhnout cíle", použitý v souvislosti s osobními záležitostmi, jí připadal ubožácký a falešný. Před obratem „dosáhnout cíle" dávala přednost slovu „žít" nebo také někdy slovu „štěstí". Pokud vůle souvisí se společenským tlakem, jak se domníval William James – proto je snazší jít do války než přestat kouřit –, o Liz Nortonové by se dalo říct, že to byla žena, pro niž je snazší přestat kouřit než jít do války.

To jí také na univerzitě jednou někdo řekl, a ji to nadchlo, tedy ne že by kvůli tomu začala číst Williama Jamese, ostatně ho nečetla ani předtím, ani nikdy jindy. Četba pro ni přímo souvisela s potěšením, nikoli s věděním nebo se záhadami nebo se slovními konstrukcemi a bludišti jako v případě Moriniho, Espinozy a Pelletiera.

Ona objevila Archimboldiho nejméně traumaticky či nejméně poeticky ze všech čtyř. Když v roce 1988, to jí bylo dvacet, žila tři měsíce v Berlíně, půjčil jí jeden německý kamarád román autora, kterého neznala. Jméno jí připadalo zvláštní, jak je možné, ptala se kamaráda, že německý autor má takhle divně psané italské jméno a před ním ještě navíc německé šlechtické *von*, naznačující jistou urozenost? Německý kamarád nevěděl, co na to odpovědět. Nejspíš je to pseudonym, řekl jí. A ještě dodal, aby původní údiv přebil další kuriozitou, že mužská křestní jména zakončená samohláskou nejsou v Německu vůbec běžná. Ženská křestní jména ano. Ale mužská křestní jména určitě ne. Román *Slepá* se jí líbil, ale ne zase tolik, aby se rozběhla do knihkupectví a skoupila veškeré dílo Benna von Archimboldiho.

O pět měsíců později už žila Liz Nortonová znovu v Anglii a poštou jí přišel dárek od německého kamaráda. Jak je snadné uhodnout, v balíčku se skrýval další román od Archimboldiho. Přečetla ho, líbil se jí, šla se podívat do knihovny své *college*, jestli tam od Němce s italským jménem nenajde nějaké další knihy, a objevila dvě: jednu už četla tehdy v Berlíně, druhou